

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Tereza Churavá

Detektivní motivy v současné české literatuře pro děti a mládež

Olomouc 2020

vedoucí práce: Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a pouze s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne .....

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Janě Sladové, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce, její cenné rady, trpělivost, věcné připomínky a ochotu.

Anotace

Jméno a příjmení	Tereza Churavá
Katedra	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce	Mgr. Jana Sladová, Ph. D.
Rok obhajoby	2020
Název práce	Detektivní motivy v současné české literatuře pro děti a mládež
Název v angličtině	Detective motives in contemporary Czech literature for children and youth.
Anotace práce	Bakalářská práce se zabývá detektivními motivy v současné české detektivní próze pro děti a mládež spolu s vybranými současnými autory knih s detektivními prvky a ty následně analyzuje a interpretuje. Teoretická část je zaměřena na obecnou charakteristiku žánru, jeho proměny, motivy, historii a současné české autory. V části praktické analyzuje a interpretuje detektivní motivy na vybraných knihách současné české detektivní prózy.
Klíčová slova	Analýza, interpretace, detektivní motivy, detektiv, dětská literatura, vyšetřování, tajemství
Anotace v angličtině	The bachelor thesis explores the detective motives in contemporary Czech detective literature for children and youth. Moreover, the thesis discovers current authors of books with detective elements that are consequently analysed and interpreted. The theoretical part of the bachelor thesis aims to describe and explain the general characteristics of the genre, its transformations, motives, history, and current Czech authors. The practical part analyses and interprets the detective motives in selected books of contemporary Czech detective prose.
Klíčová slova v angličtině	Analysis, interpretation, detective motives, detective, children's literature, investigation, secret
Rozsah práce	39 stran
Jazyk práce	český

Obsah

Úvod	6
1 Žánrová charakteristika detektivky	7
1.1 Obecná charakteristika žánru.....	7
1.2 Nástin vývoje detektivního žánru.....	8
1.3 Nástin vývoje českého detektivního žánru.....	10
1.4 Znaký detektivní prózy	12
2 Dětská detektivní próza.....	14
2.1 Vývoj české detektivní prózy pro děti a mládež.....	14
2.2 Nástin využití detektivních motivů v současné literatuře pro děti a mládež.....	16
2.2.1 Motiv kriminální	17
2.2.2 Motiv justiční.....	18
2.2.3 Motiv tajemství	19
2.2.4 Motiv vyšetřování a vyšetřovatele	19
2.3 Vybraní současní autoři detektivních próz pro děti a mládež.....	20
2.3.1 Daniela Krolupperová.....	20
2.3.2 Zuzana Pospíšilová.....	22
2.3.3 Petra Soukupová	23
3 Analýza vybraných českých detektivních knih pro děti a mládež	25
3.1 Zločin na Starém Městě pražském	25
3.2 Past na korunu	27
3.3 DeTeKiVové	29
3.4 Kdo zabil Snížka?	31
Závěr.....	35
Literatura a informační zdroje.....	36
Internetové zdroje.....	39

Úvod

Detektivní žánr se v současnosti řadí mezi nejoblíbenější a nejčtenější žánry jak mezi dospělými, tak mezi dětskými čtenáři. Detektivka sází na svou tajemnost, nebezpečí a napětí. Rozbívá každodenní rutinu záhadným únosem, krádeží anebo zločinem nejtěžším, tedy vraždou. Vzbuzuje celou škálu lidských emocí od soucitu s obětí až po euforii při dopadení pachatele, mezitím nás ještě stihne vyděsit, rozplakat, naštvat, ale také pobavit a rozesmát. V průběhu let její popularita stoupá, dnes knihu ovlivněnou detektivním žánrem nalezneme v každém knihkupectví, kde se autoři předhánají, kdo přijde s více šokujícím námětem, názvem nebo ještě lepším, chytřejším, inovativnějším detektivem, který bývá obvykle hlavní postavou, lákadlem ke koupi knihy.

Cílem práce je podat nástin stěžejních detektivních motivů a jejich proměny v literatuře pro děti a mládež spolu s představením vybraných českých autorů zaměřených na detektivní žánr a analýzy jejich knih. Práce vychází jak z detektivního žánru pro dospělé, tak z dětských detektivních próz. Snahou je aplikovat poznatky na vybraná díla současných českých autorů pro děti a mládež. Protože je žánr poměrně rozšířený, zaměříme se při aplikaci detektivních motivů pouze na oceněná nebo aktuální díla.

V první části se práce věnuje obecné charakteristice žánru, jeho české i zahraniční historii v literatuře pro dospělé a obecným znakům detektivní prózy. I přesto, že se práce primárně zabývá literaturou pro děti a mládež, je nutné částečně vycházet i z literatury pro dospělé, z níž se především utvářel detektivní žánr pro děti a mládež. Další teoretické kapitoly již zkoumají pouze dětskou detektivní prózu, její historický vývoj, nástin využití detektivních motivů a vybrané současné české autory tohoto zaměření. Závěrečná část je věnována analýze a interpretaci detektivních motivů na vybraných současných dílech dětské detektivní prózy.

Při výzkumu budeme vycházet z poznatků převážně českých literárních teoretiků a umělců, slovníků literárních žánrů a také přímo z detektivních próz určených jak pro dospělé čtenáře, tak pro ty dětské. Pro lepší přehlednost textu jsou názvy literárních děl zvýrazněny kurzívou, taktéž významná periodika. Za každým literárním dílem se v závorce nachází rok prvního knižního vydání.

1 Žánrová charakteristika detektivky

Možný pohled čtenáře na detektivní žánr nejlépe dokázal vyjádřit Karel Čapek svými slovy v článku pro Lidové noviny: „*Někdy toho člověk potřebuje; někdy pociťuje, že veškerá vážná a vysoká literatura je krutá, smutná a sedmibolestná, neboť mu fatálně připomíná jeho vlastní život. A tu sáhne po něčem jiném, co by ho dobrodružně provedlo temným lesem hodin; to, po čem sáhne, už bohužel nebudou Tři mušketýři ani Děti kapitána Granta ani Syn lovce medvědů: bude to spíše detektivka.*“¹

1.1 Obecná charakteristika žánru

Detektivní literatura, známá také jako detektivka, je epickým žánrem zábavné literatury, kde se řadí mezi nejznámější a nejrozšířenější. Žánr detektivky zahrnuje romány, povídky a novely, není limitován žádným literárním útvarem, pokud jeho středobod tvoří pátrání po neznámém pachateli, v ději udržuje motiv tajemství a překvapení, potažmo záhady, v různých variantách. V zásadě udržuje schéma výhry dobra nad zlem.²

Základem detektivní literatury je motiv tajemství, který se využíval již v antickém dramatu, jakožto literárně technický princip ovlivňoval vývoj dějové linie odtajňováním pravého původu postav nebo jejich záměrů. Samotná literární teorie popisuje vývoj a podoby motivu tajemství v různých žánrech literatury. Motiv tajemství nalezneme v pohádkách či mýtech, kde zasahuje jen jeden předmět, který však nepodmiňuje celý děj, pouze podporuje dějový zvrat. Může se například jednat o tajemný náhrdelník moudrosti propůjčující neobvyklé schopnosti hlavní postavě. Dalšími příklady jsou různé romantické povídky a příběhy, zde dochází k prvnímu volnému propojení motivu tajemství se zločinem.³

Pro detektivní literaturu jsou typické ustálené postupy. Kvalitní detektivka by měla být protkána logikou a přesností, každá dedukce promyšlená a neměla by dávat prostor nepřesnostem nebo náhodnému vyplynutí okolností. Na rozdíl od jiných žánrů ctí své zásady a pravidla. Mezi ty nejdůležitější patří úmluva o neodhalení pravého viníka až do poslední scény nebo etické principy. Jakýkoliv zločin považuje za porušení etické normy a žádá jeho potrestání, se zločinci nebo zločinem samotným nesympatizuje.⁴

---

¹ ČAPEK, Karel. O detektivkách. *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1932, 40(81), s.1. ISSN 1802-6265.

² VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 71.

³ ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. 3. vyd. Praha: Interpress, 1990, s. 65–66.

⁴ SEDLÁK, Ján. *Epické žánre v literatúre pre mládež*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972, s. 192–193.

Hlavním hrdinou detektivní literatury je detektiv. Detektivem se stává osoba zastupující právo nebo spravedlnost, není nijak limitována vzhledem, svou skutečnou profesí, věkem nebo pohlavím, proto není možné poskytnout přesnou charakteristiku postavy detektiva. Obvykle se vyznačuje neobyčejně dobrým úsudkem, intelektem, smyslem pro kombinace a pozorovacími schopnostmi přesahujícími obyčejného člověka. Zároveň bývá podivínský s různými abnormalitami nebo závislostmi, čímž si udržuje blízkost čtenáře.⁵ V současné detektivní literatuře se často ustupuje od stereotypu a přichází nový typ detektiva, který je svými schopnostmi naprosto identický s obyčejným člověkem, ukazuje svou lidskou tvář se všemi svými nedostatky. Chybějící schopnosti poté dohání pílí, moderními technologiemi, anebo svou zábavností či humorem.

Vedle postavy detektiva se často objevuje postava partnera, která nás může provázet dějem jakožto personální vypravěč. Bývá jediným opravdovým přítelem detektiva, k němuž je loajální. Může se stát spojovacím mostem mezi knihou a čtenářem. U vedlejších postav se klade důraz na jejich charakteristiku, popisován je jejich život, záliby, dozvídáme se o nich více než o hlavních hrdinech nebo samotných detektivech.

1.2 Nástin vývoje detektivního žánru

Kriminální náměty můžeme objevit již v biblických apokryfech, v Ezopových bajkách či starých pohádkách. Detektivní žánr známý v dnešní podobě vzniká spolu s moderním formováním lidské civilizace po zavedení policejního aparátu, jehož úkolem je vyšetřování zločinů. Na počátku stály romantické romány spojené s hrůzou, pikareskní a loupežnické romány, gotický román obsahující motiv tajemství. Samostatný žánr detektivky vznikl ve druhé polovině devatenáctého století.⁶

Základní model detektivního žánru ustanovil Edgar Allan Poe, který je zároveň uváděn jako jeho zakladatel. Za první detektivní povídku je považována *Vražda v ulici Morgue*, publikovaná v roce 1841 v časopise *Grahamův pánský a dámský časopis*. V ní byl světu představen nový typ hlavního hrdiny, „detektiv“ C. Auguste Dupin se svou geniální schopností dedukce. Zároveň se jednalo o prvního detektiva, který se stal opakující se hlavní postavou i v dalších povídkách, jmenovitě *Záhada Marie Rogétové* (1842) a *Odcizený dopis* (1845).⁷ Edgar Allan Poe napsal za celý svůj život celkem pět detektivních povídek. Ve své

---

⁵ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 106–107.

⁶ Tamtéž, s. 108.

⁷ ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. 3. vyd. Praha: Interpress, 1990, s. 10–15.

době však nevzbudily příliš velký čtenářský zájem. Po čtvrtstoletí se začínají objevovat první následovníci nově vzniklého žánru, který se postupně vyvíjí, dostává ustálenou podobu, řadu pravidel a přesnou strukturu.

Po Poeovi byla představena varianta detektivky blízká společenskému románu. O tuto variantu se nevědomky pokusili Charles Dickens a jeho přítel Wilkie Collins. Jejich záměrem nebylo napsat první detektivní román, pouze použili základ ze svých předchozích společenských románů zachycující známé situace. Zlom přišel se zachycením novinky své doby: zločinu a boje s ním, také nesmíme opomenout zapojení nově vzniklé postavy „detektiva“.⁸

Nejúspěšnějším pojetím detektivního žánru se časem ukázalo propojení s žánrem literatury populární. Zejména Sir Arthur Conan Doyle se zasloužil o celosvětovou popularitu detektivního žánru vytvořením detektiva Sherlocka Holmese s jeho věrným partnerem Jamesem H. Watsonem. Navázal tím na iniciativu Edgara Allana Poea pojetím detektivky jakožto intelektuální hry. Na tento typ detektivky navazuje řada Doylových následovníků. Můžeme vzpomenout na detektiva Thorndyka s jeho vědeckými metodami od Richarda Austina Freemana nebo na specialistu původní „záhady zamčeného pokoje“ Johna Dicksona Carra.⁹

Ustálená pravidla detektivního žánru podnítila vznik takzvané *drsné školy* (*hard-boiled school*) ve dvacátých letech dvacátého století ve Spojených státech. Autoři se soustředili okolo časopisu *Black Mask*. Drsná škola využívala motivů dostupných na periferiích amerických měst z časů prohibice. Vedlejšími postavami jsou často gangsteři, zkorumpovaní politici nebo podplacený strážník. Díky těmto skutečnostem vzniká nový typ detektiva vycházející ze starých westernů, mezi jehož nejvýraznější přednosti patří schopnost postavit se znovu na nohy. Bývá samotářem až outsiderem, přesto nikdy nevzdá svůj boj se zlem. Mezi nejvýznamnější představitele se řadí Dashiell Hammett, udávaný jako zakladatel *drsné školy*, a Raymond Chandler. Jejich díla se vyznačují kritikou sociálních poměrů, příliš nedbají na důmyslnost zápletky, spíše se přibližují společenskému románu nebo thrilleru.¹⁰

I přes výše popsané žánrové inovace si původní koncept z dob Edgara Allana Poea uchoval svou čtenářskou přitažlivost. Detektivka založená na dedukci se rozvíjela především díky ženským spisovatelkám ve Velké Británii, které se snažily posunout literární prestiž tohoto žánru umístováním děje do divadel, oper nebo titulováním detektivů. O další vývoj

---

⁸ Tamtéž, s. 25.

⁹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 108.

¹⁰ Tamtéž, s. 108–109.

detektivního žánru se postaral Georges Simenon přiblížením k psychologickému románu. Je tvůrcem postavy empatického komisaře Maigreta. V podstatě se jedná o návrat k základnímu typu detektiva vyjma jeho příslušnosti k policejnímu sboru, do této doby byl ustálený typ soukromého detektiva. Po druhé světové válce byl kladen důraz na každodenní práci policejních složek, detektiv ztratil svůj romantický vzor velkého hrdiny a také zločinec ztratil svou romantickou výlučnost.¹¹

1.3 Nástin vývoje českého detektivního žánru

České prostředí nenáleželo k anglosaskému kulturnímu okruhu, proto počátky české detektivky sahají až do první poloviny dvacátého století. Do této doby je detektivní žánr známý pouze recepcí. Obliby u čtenářů dosahuje pomocí sešitové produkce, která sice uspokojuje čtenářskou potřebu tajemna a napětí, ale postrádá kvalitu a hlubší dedukci, většina sešitových sérií pocházela ze Spojených států. Kromě masových sešitových produkcí se překládali i stěženi autoři detektivního žánru, například Sir Arthur Conan Doyle, a to dokonce s nevelkým zpožděním od vydání anglických originálů. Svého světového věhlasu zde však nedosáhli.¹²

V meziválečném období stále přetrvává trend sešitových detektivek, jako nejoblíbenějšího anglického autora můžeme uvést Edgara Wallace využívajícího principy detekce, postupy thrilleru a rekvizity gotického románu s občasnými exotickými prvky. Po jeho vzoru vznikaly desítky titulů v *Rodokapsu* nebo jiných sešitových řadách. Čeští autoři napodobovali anglicky píšící autory stavbou svých děl. Své detektivní prózy usazovali do anglických sídel s dlouhou historií nebo na anglický venkov. Takováto díla byla poté vydávaná pod anglickými pseudonymy.¹³

Svou elementární podstatou detektivka upoutává pozornost autorů umělecké nekonzumní literatury, zejména prozaiky kolem *Lidových novin*. Karel Čapek jakožto čtenář detektivek použil postup detektivního žánru ve svých *Povídkách z jedné a druhé kapsy* nebo v románu *Hordubal*, který však popírá noetický optimismus detektivního žánru. Prvky žánru využil také Karel Poláček v románu *Hlavní přelíčení*.¹⁴ Česká detektivka se v podstatě zrodila z anglické tradice zásluhou Emila Vachka, který své knihy (*Tajemství obrazárny* (1928), *Muž*

---

¹¹ Tamtéž, s. 109.

¹² Tamtéž, s. 109–110.

¹³ Tamtéž, s. 110.

¹⁴ Tamtéž.

a stín (1932)) situoval do českého prostředí. Vachek vytvořil také „prototyp“ českého detektiva pana Klubíčka, obyčejného chápavého člověka akceptujícího lidské slabosti.¹⁵

V poválečném období přichází částečný útlum detektivního žánru v závislosti na úsilí upozadit populární literaturu i na přesvědčení, že v nově budovaném řádu je zločin prakticky minulostí. Již před budovatelskou literaturou byla detektivka ideologizována protiněmeckými náladami nebo novým zločinem v podobě sabotáží budovatelského úsilí. Tehdejší častým zločincem se stává zahraniční špion. Od poloviny 50. let socialistické země užívají detektivního žánru především ve prospěch režimu v rovině propagační a výchovné. Detektivka se měla změnit v závažnou výpověď o soudobé realitě, v socialistickou detektivku. O redefinici žánru se pokoušelo vícero autorů, vedle těch nových i zkušení autoři jako Emil Vachek nebo Eduard Fiker.¹⁶

V atmosféře uvolnění norem v 60. letech dochází k obnově žánru pomocí kritik, nových překladů nebo vlastní tvorbou. Původní směr detektivky se mění, jednou z variant se stává historická detektivka, jejíž děj na pozadí doprovází události v období první republiky a za okupace. Oživení přichází v podobě hádanek, šifer, textových hříček, text jako takový oživuje satira, humor a parodická ztvárnění schémat populárních žánrů. K autorům píšícím historickou detektivku můžeme přiřadit Josefa Škvoreckého, mimo jiné známého jako teoretika detektivního žánru, a Jana Zábranu, za zmínku stojí i Josef Nesvadba se svým ojedinělým pokusem v knize *Tajemství zlatého Buddha* (1960). Detektivní žánr se také opět přibližuje k oblíbenému psychologickému románu a bývá ovlivněn psychologií abnormalit. Pomocí detektivních postupů upozorňuje na temné lidské stránky, zvrácenost nebo zvláštnosti doby, například v románech Ladislava Fukse.

Autorské pojetí detektivky posouvá žánr mezi uměleckou prózu pozvednutím slohového standardu české detektivky, a to zásluhou autorů umělecké literatury, kteří původně excelují v jiných žánrech. Ke klasickému modelu detektivky jakožto oddechové intelektuální hry se přiblížil Václav Erben. Jeho hlavní postava, zastupující roli detektiva, chováním přibližuje původní striktní představu schopnostmi dedukce, lehkou arogancí vůči lidem bez tohoto daru a zálibou v něčem ne úplně obvyklém pro každého člověka. Vymyká se však příslušností k pražské kriminálce, jelikož původním zvykem byl spíše detektiv ze soukromé sféry. Václav Erben se svým kapitánem Exnerem pokračuje i v 70. až 90. letech a společně

---

¹⁵ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 64.

¹⁶ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 110–111.

s další autorkou detektivek Hanou Proškovou udržuje vysoký standart detektivní četby až do doby normalizace.¹⁷

Za normalizace dochází ke zvýšené produkci sešitových sérií s kriminální tematikou triviálního typu, zejména v periodické edici Magnet. Základem bylo zaznamenání důkladné profesionální práce vyšetřovatelů a také ideologická struktura. Pachatelem je nejčastěji vykořisťovatel nebo disident. Ideologizace pohledu na zločin je patrná také v televizní produkci detektivního žánru v cyklu *Třicet případů majora Zemana* dramaturga Jiřího Procházky vydávaného rovněž knižně.¹⁸

Liberalizace po roce 1989 a následná legalizace populární literatury přinesla vedle pokračování dosavadních produkcí také nové tvůrčí podmínky. Do detektivních próz se vrací postupy americké drsné školy, porevoluční realita je zachycována jako podnikatelská džungle plná zločinu. S rozmachem komerčních televizních stanic konkurují tradičním detektivkám populární kriminální seriály modifikující celý žánr, často vydávané také knižně.¹⁹

1.4 Znaky detektivní prózy

Detektivka, jakožto vyhraněný typ románu s motivem tajemství, činí z obvyklého zločinu zločin neobvyklý jeho zastřeností, záhadou, ojedinělými postupy, a dalšími typickými znaky vytváří výjimečný žánr.²⁰ Základem detektivky je správná motivace celého příběhu, příčina, jež rozdmýchá následný spád událostí. Na počátku stojí narušitel mravního pořádku (zločinec, zloděj, pachatel), který rafinovaně provede zločin malých či velkých rozměrů, čímž zapříčiní rozkvět dějové linie. Pro detektivky je nezbytností, aby jeho totožnost i motiv byly opředeny záhadami. Zločin, který bude záhadným zločincem nebo zločinci proveden, nemá čtenáře šokovat svojí brutalitou, nýbrž zapříčinit složité logické pochody a motivovat k uvědomění si následných souvislostí vedoucích až k rozuzlení daného případu. Pro detektivky je také velice důležité držet se mravních norem společnosti, které nikdy kvůli prosté senzaci nepřekračují.

Dalším znakem detektivky je proměnění všední reality na boj za dobrou věc za doprovodu poutavé atmosféry, nebezpečné akce, očekávání a strachu. Tomu všemu dopomáhá dynamická kompozice: střídání scén, dynamika děje, okamžiky napětí, komplikace, zvraty, a

---

¹⁷ Tamtéž, s. 110–113.

¹⁸ Tamtéž, s. 112–113.

¹⁹ Tamtéž, s. 113.

²⁰ CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962, s. 65.

především již zmiňovaný motiv tajemství.²¹ Ten umožňuje rozvinutí děje do nečekaných odboček a klíček podporující logické myšlení čtenáře cíleným svedením děje do slepých míst, tak typických pro klasické kvalitní detektivky. Co se týká znaků, neměli bychom zapomenout na hlavního hrdinu detektivních příběhů, detektiva, vystupujícího v každém díle detektivního žánru. Detektiv se v průběhu let od svého původního pojetí odklonil. Dnes se již méně setkáváme s elegantními trochu podivínskými génii nezastupující žádné známé státní bezpečnostní orgány. Časem je nahradili více neohrabaní, klasičtější zástupci lidské populace s možnou příslušností k některému z policejních oddělení. Stále ale platí, že by hlavní hrdina měl být symbolem práva, spravedlnosti, odvahy a vynalézavosti spolu s dostatkem dedukce. Detektiva tedy může představovat kdokoliv zastupující stranu dobra s těmito vlastnostmi v různém poměru.

---

²¹ SEDLÁK, Ján. *Epické žánre v literatúre pre mládež*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1972, s. 194.

2 Dětská detektivní próza

Literatura pro děti a mládež, často nazývaná dětská literatura, je nedílnou součástí umělecké literatury. Má však své specifické modifikace, aby byla didakticky, eticky a esteticky adekvátní pro mladé čtenáře.²² Literatura s tajemstvím, díky svému dynamickému ději, stále zaujímá malé čtenáře právě již zmíněným motivem tajemství v zjednodušené podobě. Starší čtenáři již nezdědka čtou detektivky pro dospělé, které mohou nabídnout zadostiučinění na poli spravedlnosti spolu s propracovanou dějovou linkou. Dnes nalezneme detektivku jako samostatný žánr i v literatuře pro děti a mládež, i když ve většině případů se spíše jedná o aplikaci detektivní osnovy a techniky na klukovský román.

2.1 Vývoj české detektivní prózy pro děti a mládež

Snad nikdo nedokáže ocenit propracovanost zápletky tak jako děti, a proto by se neměla podceňovat schopnost dedukce malého čtenáře při její tvorbě. Dítě je totiž schopno psychologického rozboru a logických interakcí rychle se rozvíjejících do podobného rozsahu jako u dospělého čtenáře. Pro uspokojení těchto potřeb je nutné porozumět dětskému vidění světa. Již tradičně se mezi nejoblíbenější knihy pro děti řadí dobrodružný žánr, a právě kontext této literatury byl prvopočátkem vzniku poněkud vyhraněného typu klukovského románu s detektivními motivy. Jednalo se o první „dětské detektivky“, tzn. romány s dramatickou dějovou osnovou, tajemstvím, předvádějící konflikt, jehož nositelem jsou právě děti.²³

Na počátku byla snaha přizpůsobit detektivku dětské psychice. V díle Josefa Čapka *Dobře to dopadlo, čili tlustý pradědeček, loupežníci a detektivové* (1932) se detektivní motivy propojily s žánrem dětem nejbližším, tedy pohádkou, ničím neobvyklým se také stávají divadelní inscenace pro děti. Mimo jiné se objevují autoři, kteří dovedli detektivních prvků nejen využít, ale také je přetvořit na relativně samostatný útvar. Nejlépe asimiloval kompoziční i výrazovou techniku klasické detektivky Němec Erich Kästner. „*Erich Kästner si vzal za úkol objevit dobrodružství pro děti velkoměsta. Pochopil, že se nelze beztrápně pohybovat v dějovém kruhu indiánek a trosečnických příběhů, že městské děti si už našly*

---

²² VLAŠÍN, Štěpán: *Slovník literární teorie*. Československý spisovatel, Praha 1977, s. 208

²³ CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1962, s. 126–127.

celou řadu vlastních hravých výrazů a že je třeba najít je i pro literaturu.“²⁴ napsal Julius Fučík o tvorbě Kästnera a označil ho za tvůrce celé školy. Později přeložila nejznámější knihu Ericha Kästnera Jitka Fučíková, a tak si i čeští čtenáři mohli přečíst jednu z prvních dětských detektivek, z níž později vycházeli nejen čeští autoři. Jednalo se o dílo *Emil a detektivové* (1957), v originále *Emil und die Detektive* (1929). Případ to byl vcelku jednoduchý, malý Emil se sám vydal na cestu vlakem ke své babičce do Berlína, v průběhu poklidné cesty je však okraden vlakovým lupičem o peněženku, čímž se rozehraje následný sled událostí, při nichž se setkává s dalšími chlapci – detektivy, s jejichž pomocí lupiče dopadne.

Jedním z prvních autorů využívajících detektivních postupů v oblasti české literatury pro děti a mládež byl Václav Řezáč v knize *Poplach v kovářské uličce* (1934).²⁵ V knize se objevují detektivní motivy, jako je pozorování, pátrání, pronásledování, a především parta mladých detektivů. Mezi dalšími autory byl například Josef Věromír Pléva nebo František Langer, který použil motiv hledání ztraceného psa v knize *Bratrstvo bílého klíče* (1934). Detektivně koncipované byly i některé „skautské“ romány Jaroslava Foglara. Po druhé světové válce přichází odmlka přetrvávající až do počátku 60. let. Po roce 1960 a především v 70. letech se objevuje inovace v podobě humorně laděných detektivek. Z tohoto období můžeme zmínit například tvorbu Miloslava Švandrlíka s jeho nezaměnitelným humorem. Nebyl sice výlučným spisovatelem pro děti a mládež, ale jeho příběhy umně využívají mnohé detektivní motivy, a proto stojí za zmínku v souvislosti s žánrem dětské detektivky. V 70. letech také přichází první debut Vojtěcha Steklače v oblasti parodie na detektivku *Žlutý Robert* (1974).

V 80. letech zaznamenává dětská detektivní próza výrazný rozvoj. Z autorů můžeme jmenovat Evu Kačírkovou s knihou *Povídky s tajemstvím* (1985) nebo Vladimíra Příbského s knihou *Komisař Bambus a fantóm banky* (1986). Za zmínku stojí také kniha *Bota jménem Melichar* (1986) Jany Knitlové, známější spíše svým filmovým zpracováním, zasazená do prostředí základní školy. Od 90. let prochází originální tvorba českých autorů dětského detektivního žánru částečným kvalitativním útlumem, nejspíše způsobeným velkým přílivem zahraničních titulů, které jsou hojně překládány a těm českým konkurují zejména díky exotickým jménům nebo místům děje. Čeští nakladatelé často vsází na reedice starších titulů, jež by teoreticky mohly přilákat nostalgické kupující z řad rodičů nebo prarodičů.

---

²⁴ FUČÍK, Julius. *Stati o literatuře: literární kritiky, polemiky a studie*. Praha: Svoboda, 1951, s. 186.

²⁵ HUTAŘOVÁ, Ivana a Marie HANZOVÁ. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání - Divize nakladatelství Tauris, 2003, s. 105.

Po roce 2000 zaznamenáváme opětovný rozmach a nové kvalitní tituly českých autorů včetně klasických českých detektivek, parodií na detektivky a detektivních sérií, často se do nich pouští i autoři knih pro dospělé. Od roku 2010 na knižní trh přicházejí prvotiny detektivně laděných knih od takzvané „svátečních autorů“, kteří vydávají knížky jen velmi zřídka anebo příležitostně. Uvedeme například významného českého cestovatele Miroslava Stingla s jeho dětskou detektivní prvotinou *Ukradený totem* (2013), v níž dětem představí pět příběhů z různých koutů světa s doprovodem detektiva z haidského indiánského kmene. Naopak domoviny se drží tvůrčí duo Pavlína Jurková a Jarmila Vlčková, které vydaly svou druhou knihu pro děti a mládež *Viktor a případ zmizelého psa* (2019). V ní nalezneme detektivy hned dva, Viktora a jeho kamarádku Žofii, kteří společně pátrají po zmizelém štěněti.

2.2 Nástin využití detektivních motivů v současné literatuře pro děti a mládež

„Detektivka (míním zde čistou detektivku, a nikoli odrůdy smíšené s románem pasionálním, literárními ambicemi a jinými kontaminujícími vlivy) je literární úkaz stejně jednoduchý jako, dejme tomu, epická báseň nebo dětská báchorka. Ale ježto zrovna jednoduché, solidní a dobře fungující věci mají náramně rozvětvené původy, musíme se po nich pít několik směrů. Budeme snad vypadat jako pedanti, budeme-li vypočítávat asi tucet motivů, jež se projevují nejjednodušší detektivkou. Budeme putovati končinami suchými i divoce zarostlými, aniž bychom se pozdrželi na rozkošných vyhlídkách. Nuže, bůh s námi, a vydejme se bez dlouhých okolků na cestu.“²⁶

Detektivka jakožto původně žánr dospělé literatury, později neintencionální žánr dětské literatury, a konečně intencionální žánr dětské a mládežnické literatury skrývá opravdu velké množství původních „dospělých“ detektivních motivů. Ty je možné vykládat, jak na začátku podkapitoly výstižně popsal Karel Čapek, velice různorodě. Proto v rámci zachování literární úrovně budeme nadále aplikovat část dělení tohoto literárního umělce na dětskou a mládežnickou detektivní prózu.

---

²⁶ ČAPEK, Karel a Milada CHLÍBCOVÁ. *Marsyas: jak se co dělá*. Marsyas 5. vyd., (v Čs. spis. 2. vyd.), Jak se co dělá 9. vyd. (v Čs. spis. 3. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1984. Spisy, s. 146–147.

2.2.1 Motiv kriminální

Již od pradávna se objevovaly výjimky v obvyklém žádoucím chování jedinců, ti se dopouštěli takzvaně nemorálního chování, přímo ohrožujícího životy a vztahy ve vyspělé společnosti. Ohrožovali nejdříve nepsaná a později jasně formulovaná pravidla chování.²⁷ S kriminálním motivem se setkáváme u veškerých detektivek pro dospělé a není tomu jinak ani u detektivních próz pro děti a mládež. Motivy kriminální, jednoduše řečeno zločiny, mají různé podoby, každý z nich je jinak šokující, temný, působící na rozličné morální hodnoty daného čtenáře. Nejméně morálním zločinem detektivek je vražda, čin, se kterým není hodno sympatizovat za žádných okolností, čin, vyzdvihující postavu detektiva jakožto neohroženého hrdiny, se kterým by měli čtenáři detektivek splynout. Obecně vzato v detektivkách je jednoduché nesejít z cesty dobra díky důmyslným popisům vyšetřování činu a záměrnému vynechávání psychologického popisu pachatele. Detektivky, na rozdíl od kriminálek nebo psychologických románů, nikdy trestné činy nezlehčují, neomlouvají, nestaví čtenáře do možné pozice sympatizanta s činem.

Kriminální motiv vraždy detektivní knihy pro děti a mládež tohoto tisíciletí obsahují v porovnání s dospělým světem o něco méně, důvodem je nejspíše nízký věk čtenářů spolu s nutností zachovávat výchovný aspekt. I když je využíván méně často, jeho popis nebývá nijak ochuzen o detail. Setkáváme se s ním například v knize Daniely Krolupperové *Zločin na Starém městě pražském* (2014), za kterou získala v roce 2015 Zlatou stuhu v kategorii beletrie pro mládež, nebo v knize Vojtěcha Steklače *Hořká vůně mandlí* (2011) ze série *Dvojčata v akci*. Možnou variantou motivu vraždy je vražda domácích mazlíčků, jak je tomu v knize Petry Soukupové *Kdo zabil Snížka?* (2017), nominované v roce 2018 na Zlatou stuhu.

Ve spojitosti s motivem musíme připomenout fakt, že opravdu sporadicky se ve výsledku jedná o pravou, úmyslnou vraždu. Kniha sice vyvolá v čtenáři pocit úmyslného činu, ale výsledek vyšetřování bývá uzavřen jako nešťastná náhoda ukazující na nesmyslnost zatajování faktů anebo lhaní. V rámci zachovávání detektivního principu nalezení pachatele doplňují autoři vyvrácený motiv vraždy dalším kriminálním motivem krádeže, za který je pachatel neúmyslného zabití detektivem odhalen. Ve výše zmiňovaných knihách je sice pachatel domnělého činu nalezen, ale přesto shledán nevinným z hlediska úmyslu. Tím se prózy pro děti a mládež vymykají klasické detektivce.

Druhým kriminálním motivem objevujícím se ve větší hojnosti je již zmiňovaný motiv krádeže, který lze o něco lépe přizpůsobit mladému čtenáři. Někteří současní čeští autoři

---

²⁷ STRAUS, Jiří. *Úvod do kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice, s. 43.

zůstávají u klasických krádeží věcí, jako je tomu v případě Zuzany Pospíšilové a její prozatím šestidílné sérii *DeTeKTiVové* (2012–2018). Autorka zůstává u vyšetřování krádeží obrazů, peněz a vykrádání bytů nebo obchodů, to všechno za pomoci tradičních způsobů vyšetřování hmotných stop a dedukce. Netradiční postupy vyšetřování za pomoci moderních technologií najdeme v knize *Ukradená data* (2015) Miroslava Adamce, kde se využívají virtuální stopy zanechané v počítači.

Funkce kriminálního motivu je v případě vražedného zločinu v dětských knihách jiná než u dospělých detektivek, kde uspokojuje určitou potřebu člověka pocítit nebezpečno společností kategorizované jako nepřijatelné. Dětem a mládeži se snaží kriminální motiv předkládat jakýsi výchovný aspekt, ponaučení, snaží se uspokojit touhu po záhadě a zprostředkovat sondu do světa dospělých. U kriminálního motivu je vhodné zmínit ještě zprostředkovatele zločinu, pachatele. Ten by měl být chytrý, ne-li přímo mazaný, aby jeho zločin nebyl obyčejný, ale opředěný záhadou, ne zřídkakdy klade při vyšetřování různé nástrahy, aby detektiva svedl z cesty. Pachatelé v dětských detektivních prózách ovšem nebývají natolik propracovaní, jako je tomu u detektivní klasiky.

2.2.2 Motiv justiční

Motiv justiční je zastoupen lidskou spravedlností, která je tím nejhlubším motivem detektivky. Již od pradávna člověk vynášel soudy nad lidským chováním, přemýšlel nad chováním správným a špatným, což vyústilo v moderní systém soudnictví, který by měl představovat nástroj pomoci za jasných pravidel pro vyšetřování různorodých zločinů.²⁸ Detektivní žánr umožňuje čtenáři stát se součástí procesu vyhodnocování, sbírání stop, pátrání a dedukování.

V dětských detektivkách justiční motiv zastupuje určitý edukační element. Učí mladé čtenáře zavedené postupy policie, ponouká k hlubšímu zamyšlení a prozíravosti. Tento motiv se vyvíjí v závislosti na věku čtenáře. Z počátku se využívají pouhé drobné hádanky, jako je tomu v knížce *Případy detektiva Kláska a opičáka Jojíka* (2014) Lenky Rožnovské, určené dětem od šesti let. Kvůli předpokládanému nízkému věku čtenářů je dělena na krátké kapitoly obsahující samostatné případy. Nepředpokládá se zvláště vytříbená dedukce, a proto na závěr každého případu následuje shrnutí možných pachatelů spolu s jejich motivy a rozuzlením.

---

²⁸ ČAPEK, Karel a Milada CHLÍBCOVÁ. *Marsyas: jak se co dělá*. Marsyas 5. vyd., (v Čs. spis. 2. vyd.), Jak se co dělá 9. vyd. (v Čs. spis. 3. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1984. Spisy, s. 148–149.

Kriminální motiv se zde nijak výrazně vzhledem k věku čtenáře neproměňuje, princip krádeže vždy zůstane stejný.

U knih s předpokladem starších čtenářů nechybí při pátrání ani velmi napjaté scény, při nichž jde hlavnímu hrdinovi zastupujícímu funkci detektiva o život. Dobrý příklad nám poskytne kniha Martina Šinkovského *Městečko Kytice* (2018) doporučená mládeži od třinácti let. Autor rozvíjí pátrání hlavních hrdinů za pomoci tajemných příběhů, dějových odboček a rozmanitosti pachatelů. Celkově je v případě justičního motivu vhodné zmínit jeho dokonavost. Celé pátrání by mělo dle zvyklosti detektivek končit nalezením pachatele, jelikož detektivky se řídí objektivním pohledem na zločin dokazujícím vinu či nevinu bez polehčujících okolností. Proto se zde neobjevuje soudní proces, který odráží subjektivní pohled soudce nebo poroty na možnou délku trestu nebo hloubku provinění.

2.2.3 Motiv tajemství

Záhada je jedním z důvodů, proč je detektivní žánr vyčleněn od klasických kriminálních případů. „*Na počátku je motiv jiný a ještě starší: Sfinga kladoucí hádanky; divá, mučivá rozkoš intelektu řešit záhady; náruživá potřeba mozku louskat tvrdé ořechy nastražených otázek.*“²⁹ Podle Karla Čapka je obliba detektivek zapříčiněna právě tím, že „lidé mají hrozně rádi záhady“.

Jak jsme již několikrát zmínili a potvrdili, nejdůležitějším aspektem detektivní zápletky je právě její ztajemnění, její neurčitost a různé odbočky či kličky. Bez tajemství by nebylo pátrání a bez pátrání by nebyla potřeba detektiva, i zločin by byl jen prachsprostým zločinem bez špetky vkusu a úrovně. Autoři proto musí pečlivě vymýšlet veškerá tajemství a ztajemňování tak, aby nebyla na první pohled zjistitelná a aby nevznikala přímá návodnost k pachateli. Autoři dětské detektivní prózy se často snaží s pomocí tajemství a jeho následného vyřešení dětem vysvětlit nebo přiblížit i složitý svět dospělých nebo je připravit na nové životní etapy, jako je školní docházka.

2.2.4 Motiv vyšetřování a vyšetřovatele

Součástí každé detektivky musí být postava, která se zaslouží o vyšetřování zločinu a jeho následné vyšetření, měla by zastupovat zákon a spravedlnost. V knihách pro děti a

---

²⁹ Tamtéž, s. 149-150.

mládež se mohou objevovat jak samotní dětské detektivové, tak dětské detektivové vyšetřující za pomoci dospělých nebo policistů. Žádnému z nich by ale neměla chybět odvaha, schopnost dedukce a učenlivost. U malých detektivů se totiž často stává, že se úplně poprvé setkávají se zločinem a jeho následným vyšetřováním. V posledních letech se již nekladou žádné meze na počet detektivů, jejich pohlaví, rodinou příslušnost nebo na jejich schopnosti, stejně jako je tomu v tvorbě pro dospělé.

Česká dětská detektivní próza nejspíše vychází z české detektivky pro dospělé patřící do racionální linie, která upustila od geniálních, zázračných, neomylných detektivů. Detektivové tím získali větší lidskost a přiblížili se čtenáři, což je pro dětskou literaturu zásadní.³⁰ Na druhou stranu tím přichází o určitou „nadpozemskost“. Ve vyšetřování se uplatňují především starší postupy, jako je sledování domnělých pachatelů, přestrojení a neřízený výsledek. Mladí detektivové během vyšetřování na rozdíl od dospělých detektivů také často navazují přátelství a přibírají další mladé detektivy do svého vyšetřování. Detektivové tak mohou využít silných vlastností nových detektivů ve své partě, a tak se od sebe naučit nové postupy nebo rozvíjet podstatné vlastnosti.

2.3 Vybraní současní autoři detektivních próz pro děti a mládež

V následující podkapitole si představíme život a tvorbu vybraných autorů současných dětských detektivek. Autoři byli vybráni podle detektivních děl, která v poslední době zaznamenala úspěch nejen u čtenářů, ale také u odborných porot literárních cen, nebo nějak významně obohatila knižní trh o nové nápady či detektivní motivy. Většinu zmíněných detektivních próz později analyzujeme a představíme jejich pojetí detektivních motivů.

2.3.1 Daniela Krolupperová

Daniela Krolupperová se narodila 31. října 1969 v Praze. Navštěvovala Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kde vystudovala nordistiku a finštinu. Jazyky dále studovala přímo v severských hlavních městech Oslo a Helsinky. V zahraničí studovala také žurnalistiku na lidové vysoké škole v Norsku. První zkušenosti s publikováním získala jako

---

³⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 64.

redaktorka za dob svých studií v zahraniční tiskové agentuře ČTA.³¹ V současnosti pracuje převážně jako technická překladatelka a tlumočnice z norštiny a finštiny u soudů. Co se psaní dětských knih týče, nepovažuje jejich tvorbu za svou práci, ale jak uvedla v rozhovoru pro Reflex (2017, č. 3, s. 52.) v rubrice Labyrint Kultury za „koníček, z něhož čerpá milé kapesné“.

Autorka je obecně velmi otevřená dětem a různým besedám, na internetu najdeme videa, na nichž představuje knihy dětem, převážně mladšího školního věku. Právě dětmi samotnými byla oceněna v rámci Noci s Andersenem za knihu *Bubáček* (2011). Poskytla také rozhovor pro Českou televizi v pořadu Knižní svět (14. 4. 2012), živé vysílání pro Český rozhlas a jeho Rádio Junior (13. 5. 2018), dále rozhovor pro časopis Reflex (19. 1. 2017) a další internetové blogy, sama si také jeden založila. Na něm je možné najít informace o jejích nových i starších knižních titulech nebo plánovaných akcích.

Prvním autorčiným počinem byla kniha *Proč mluvíme česky* (2003), zaměřená na zákonitosti a jazykovědu českého jazyka. Kniha si klade za úkol vést děti k poznání. K dalším podobně laděným titulům především patří *Viropis aneb Jak bacit bacila* (2004), *Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě* (2009) a *Zákeřné keře* (2010). V tomto okruhu knih se autorka snaží propojit pohádky s literaturou naučnou, účelovou a návodnou.³² Je autorkou mnoha tematických rozdílných dětských knih, které často propojuje. Mezi knihy s vážnými tématy patří například *Já se nechtěl stěhovat!* (2010) o problematice šikany, zatímco dílo *Atlas strašidel* (2006) představuje humornou mystickou knihu. Reálný příběh o harmonickém dospívání poté nabídne kniha *Zuzanka* (2005). Postupem času najdeme v autorčině tvorbě knihy přibližující historické momenty nebo fakta, jako v knize *Společenstvo klíčníků* (2012) určené starším dětem od 12 let. Celkem ke konci roku 2019 vydala 39 knih pro děti a mládež u různých nakladatelství.

V roce 2014 přichází na knižní trh s prvním dobrodružným detektivním románem *Zločin na Starém Městě pražském*, který byl zástupci Komise pro dětskou knihu SČKN a Česká sekce IBBY zařazen do prestižního seznamu Nejlepší knihy dětem. Jedná se o velmi zdařilou detektivně laděnou knihu s historickým pozadím ze života českého malíře Jakuba Schikanedera. Kniha byla také oceněna Zlatou stuhou za rok 2015. Její další detektivně laděnou knížkou se o pár let později stala *Past na korunu* (2018), opět zasazená do české

---

³¹ ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012, s. 230.

³² Tamtéž.

historie, která v následujícím roce vyhrála Zlatou stuhu 2019, čímž tato autorka stvrdila své postavení významného současného autora detektivního žánru pro děti a mládež.

2.3.2 Zuzana Pospíšilová

Zuzana Pospíšilová se narodila 7. září 1975 v Karviné. Studovala na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně psychologii. Po studiu našla zaměstnání v Ostravě jako dětská klinická psychologička. Dnes se profesně věnuje dětem s mentálním postižením.³³ K dětské literatuře se dostala především díky narození svých dvou dcer a také díky dětství, kdy jí její otec jakožto divadelní režisér vyprávěl různé příběhy. Zpočátku vydávala krátké pohádkové příběhy v časopisu Sluníčko. O rok později debutovala se svou první autorskou knihou *Kreslíme naše zvířátka* (2005) a sérií veršovaných leporel *Sluně hledá kamarády* a *Telátko hledá kamarády*. Leporely se zabývá i nadále na autorské a překladatelské úrovni. Mimo jiné napsala pohádky s výchovným aspektem *Kouzelná třída* (2010), *Lumpíček a Rošťanda* (2011) a také různé hádankové a úkolové knihy, například *Moje první číslice* (2006). Celkově pro děti, převážně ty předškolního věku, napsala několik desítek knih.³⁴

V rámci detektivního žánru je mladým čtenářům známá svou detektivní sérií *DeTeKTiVové* (2012–2018). Jedná se o jedinou českou detektivní sérii pro děti od dob Vojtěcha Steklače a jeho populární detektivní série *Dvojčata v akci* (2001–2011). *DeTeKTiVové* zachycují neobyčejné zážitky bratrů Jakuba a Tomáše s jejich tajnou detektivní partou, která je vzala pod svá křídla při příjezdu do nového bydliště. Série plná detektivních případů prozatím čítá šest samostatných knih, jmenovitě *Detektivové* (2012), *Detektivové a zachráněné peníze* (2013), *Detektivové a falešní stěhováci* (2015), *Detektivové a podivné krádeže* (2015), *Detektivové a zloději kabelek* (2016), *Detektivové a narozeninový případ* (2018). Vydány byly nakladatelstvím Grada, které autorku označuje mimo jiné větou: „Dospěláci mají svoji Agathu Christie, pro děti je tu Zuzana Pospíšilová a její dětská detektivka“.

Autorka napsala ještě jednu prozatím nezmíněnou detektivně laděnou knihu, *Školní detektiv* (2010), která předcházela vzniku samostatné detektivní série *DeTeKTiVové* (2012–2018). Kniha propojuje nadpřirozeno s obyčejným prostředím základní školy. Hlavního hrdinu představuje školní strašidlo Radílek, které musí zůstat o prázdninách ve škole, ale protože se nudí, čte detektivní knihy. Nudné prázdniny by si přálo strávit jako detektiv

---

³³ Tamtéž, s. 325.

³⁴ Tamtéž.

vyšetřováním nějakého zločinu. Na to nemusí dlouho čekat, do školy se totiž vkrádají lupiči. Příběh má mimo jiné předškoláky a školáky seznámit se školou.

2.3.3 Petra Soukupová

Petra Soukupová se narodila 25. července 1987 v Praze. Studovala pražskou FAMU, přesněji scenáristiku a dramaturgii. Dnes se kromě autorské činnosti pro dospělé a pro děti a mládež současně věnuje vystudované scenáristice převážně pro komerční televizi Nova, pro kterou píše scénáře oblíbených seriálů. Mimo jiné se také podílela na napsání scénáře pro celovečerní film *Na krátko* (2018), vycházející z její povídkové knihy *Zmizet* (2009), který byl vysílán na ČT1. V současné době chystá další scénářistickou spolupráci na námět vlastní knihy pro dospělé *Pod sněhem* (2015).³⁵

V autorčině knižní tvorbě se do konce roku 2019 objevilo pět knih pro dospělé čtenáře. První byla kniha *K moři* (2007), za niž získala Cenu Jiřího Ortena 2008, dále byla také nominována na Cenu Josefa Škvoreckého a Magnesii Literu, nominace však neproměnila. Úspěšnou prvotinu následovala kniha *Zmizet* (2009), za niž získala cenu Magnesia Litera za rok 2010. I když se nejedná o dětskou knihu, je psána převážně z pohledu dětí nebo dospělých na jejich dětství. Třetí kniha pro dospělé se věnuje neplánovanému těhotenství mladé Marty. *Marta v roce vetřelce* (2011) představuje stylisticky deník o těžkém období, kdy se z papírově dospělého člověka musí stát opravdu dospělý člověk. Pětici knih pro dospělé prozatím uzavírá román *Pod sněhem* (2015), který líčí rodinná dramata tří sester jedoucích v jednom autě a následně sedících v jejich rodném domě.

První autorčinou knihou pro děti a mládež byla kniha se složitým tématem rozvedených rodičů a nechtěného otčima *Bertík a čmouchadlo* (2014), zařazená do prestižního katalogu White Ravens 2015 sestavovaného odborníky z mezinárodní knihovny v Mnichově. Další knihou s dětským hrdinou i hrdiny dospělými je kniha *Nejlepší pro všechny* (2017). Představí nám Viktora, který se tak trochu nehodí do plánu své matky herečky, a jeho babičku, k níž je proti své vůli odložen. Toto dílo však nelze jednoznačně označit za četbu pro dospělé nebo pro mladší čtenáře. Kniha totiž částečně koresponduje se souběžně vydanou detektivní knihou autorky *Kdo zabil Snížka?* (2017), v níž se Viktor objevuje jako vedlejší postava. Za knihu *Kdo zabil Snížka?* získala Petra Soukupová nominaci na Zlatou stuhu 2018 a byla s ní opět zařazena do Katalogu White Ravens 2018. Kniha samotná je zpočátku

---

³⁵ Petra Soukupová [online]. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <http://www.petra-soukupova.cz/zivotopis.html>

klasickým dětským románem o touze po vlastním psovi, ve druhé části se ale rozběhne vyšetřování hodné dospělého detektiva. Její v současnosti poslední vydanou dětskou knihou je potom *Klub divných dětí* (2019) vyprávějící o společnosti nepřijímaných dětech se zvláštními zálibami.³⁶

---

³⁶ Petra Soukupová | CzechLit. [online]. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/autor/petra-soukupova-cz/>

3 Analýza vybraných českých detektivních knih pro děti a mládež

V této kapitole si představíme různá pojetí detektivních motivů v knihách od rozdílných současných českých autorů a pokusíme se o jejich vlastní analýzu. Každou vybranou knihu budeme analyzovat, případně interpretovat, samostatně v následujících podkapitolách. Zaměříme se převážně na charakteristické motivy detektivního žánru a jejich využití, popřípadě autorskou modifikaci a inovace. Stěžejní pro nás bude motiv kriminální, vyšetřování, detektivní zápletka a motiv vyšetřovatele – detektiva. Součástí každé analýzy bude krátké představení celé knihy a její rozvržení. Knihy byly vybrány po přihlédnutí k jejich literární hodnotě, vysokému zájmu čtenářů a osobitému stylu autorek. Detektivní prózy Daniely Krolupperové a Petry Soukupové vzbudily zájem čtenářů natolik, že byl nutný dotisk. Pro lepší orientaci v textu budeme názvy knih psát kurzívou.

3.1 Zločin na Starém Městě pražském

Kniha s názvem *Zločin na Starém Městě pražském* je první detektivně laděnou knihou Daniely Krolupperové. Kniha byla vydána poprvé v roce 2014. Pro velký zájem byl také vydán dotisk v roce 2015, obojí v nakladatelství Albatros. Kniha mistrně propojuje detektivní motivy s historicky významnými osobnostmi, samotnou historií a malířským uměním. Děj je vystavěn okolo zrodu obrazu českého malíře Jakuba Schikanedera s názvem *Vražda v domě*, který byl představen v roce 1890. Text je také doplněn o příhodné ilustrace Barbory Kyškové. Kniha je určena čtenářům od 12 let a má 112 stran.

Na začátek je vhodné zmínit, že kniha je dělena na dvě časové roviny. Rovinu současnou, právě probíhající, a rovinu historickou z dětství hlavní postavy. Autorka využívá motivu vyšetřovatele, zastupujícího postavu detektiva pouze v historické časové rovině, ve které je přední, ne-li hlavní, postavou. V průběhu rozvoje děje se objevuje také druhý, pomocný detektiv. Hlavní pozici detektiva zaujímá komisař Zastávka, který má vynikající postřeh a všechno si hned ukládá do paměti, v případě potřeby si dokáže vybavit každou podrobnost. V soukromém životě má manželku a chronicky nemocného syna, na něž si často v průběhu vyšetřování vzpomene v souvislosti se situacemi, v nichž se ocitá.

Místo druhého, spíše pomocného, detektiva představuje strážmistr Kyselka, který má vždy o všem přehled. Důležité informace získává od svých podřízených četníků. O své

informace se vždy dělí s komisařem Zastávkou, který dané informace rozebírá a propojuje ve prospěch daného případu. Obě postavy zastupující motiv vyšetřovatele se dlouhodobě znají a rozumí si i beze slov díky dobré znalosti své práce a dlouhodobým zkušenostem s vyšetřováním. Nejedná se však o soukromé detektivy, ale o zaměstnance státního aparátu. Během vyšetřování neprojevují žádnou nadlidskou genialitu ani fascinující dedukční schopnosti, zůstává pouze základní dedukční schopnost spolu s dobrým pozorovacím talentem a nepředpojatostí. Ani jeden z detektivů nemá charakteristické poznávací znaky týkající se oblečení nebo rekvizit.

Motiv zločinu je založen na záhadném pádu mladé nekonfliktní dívky z nejvyššího patra měšťanského domu. Při dopadu na tvrdé dlažební kostky Starého Města pražského dívka přichází o život. Úvodní popis celé nešťastné události je psán retrospektivním pohledem v první kapitole „Muž, kterého nikdo neviděl“. Retrospektivní pohled je poté přerušen chronologickou částí, ve které vidíme možný zločin z pohledu ústřední postavy současné časové roviny. S chlapcem Jakubem přejdeme až do jeho dospělosti, kde je již známým českým malířem Jakubem Schikanederem.

Motiv vyšetřování se skládá z ohledání místa činu, sbírání stop, pitevní zprávy a výslechu svědků. Nejrozsáhlejší část tvoří právě výslech. Jednotlivé výslechy jsou rozděleny na kapitoly. V každé z nich je případ popsán z pohledu svědka. Těch je celkem osm, každý z nich je z jiné společenské vrstvy a podle toho také vystupuje před detektivem. Zajímavé je shromáždění svědků na začátku případu, které trochu připomíná shromažďování podezřelých na konci případů Agathy Christie. Výslech je veden přátelskou, nepodezíravou formou, není potřeba žádného nátlaku ani se nepředpokládá lživé svědectví. Mezi obligátní výslechové otázky patří: „*A kde jste byl v té době vy?*“³⁷, „*Myslíte si, že chtěl někdo Anežce ublížit?*“, „*A možnost, že by si Anežka sama ublížila... vylučujete?*“, „*Co nějaký mládenec, třeba. Možná někoho odmítla...*“³⁸

Pokud se jedná o pachatele, kniha nám žádného přímo nenabízí, stále čtenáře udržuje u varianty nešťastné náhody. Jediného možného podezřelého známe akorát z tajemného retrospektivního pohledu na začátku knihy. Motiv tajemství je autorkou udržován na několika rovinách. Zpočátku známe pouze místo vraždy, kterým je hlavní město Praha a její temné uličky, dále totožnost mrtvé dívky a osm svědků. Jen velmi pomalu se dozvídáme totožnost, pohledy svědků a minulost zemřelé. První rovina tajemství je na úrovni detektivního případu. Druhá rovina tajemství je na úrovni ústřední postavy Jakuba a třetí na úrovni vzniku obrazu.

---

³⁷ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2014, s. 31.

³⁸ Tamtéž, s. 32.

Tajemství se ukrývá v neposkytnutí dostatku informací a v úmyslném navedení na myšlenku, která se vzápětí vyvrací.

Jelikož je kniha určená dětem a mládeži, ve výsledku se nejedná o vraždu, ale o nešťastnou shodu náhod. Události předcházela láska, který ale zapříčinil smrtelný pád Anežky z balkónu. Celý případ se rozklíčuje až po 25 letech po namalování Jakubova obrazu, který znovu propojí detektivy s případem a na Staré Město pražské dovede jediného nevyslechnutého svědka, tehdy malé děvčátko, které vidělo jediného podezřelého prchat z domu. Nakonec se všichni setkávají v pražské kavárně, aby si osvětlili starý případ. Na místě se objeví také možný pachatel, nápadník zemřelé Anežky, který se i před detektivy přiznává, že Anežku viděl uklouznout po petrolejové skvrně, která byla opravdu nalezena na místě činu před 25 lety. Tím se případ uzavírá. Poučení přichází ve větě tehdejšího nápadníka: „Vrah nejsem, to ne, ale rozhodně jsem zavinil její smrt.“³⁹

3.2 Past na korunu

Detektivně laděnou knihu *Past na korunu* zasazuje spisovatelka Daniela Krolupperová do české historie stejně jako svou předchozí knihu s detektivní zápletkou. *Past na korunu* byla vydána v roce 2018 k 100. výročí vzniku Československé republiky. Na 144 stranách kniha přibližuje poválečný život v mladé republice a významné osobnosti dané prvorepublikové doby, to vše na pozadí detektivního příběhu, který má čtenáři nad 12 let představit měnovou reformu a nově vzniklou československou korunu. Kniha je doplněna o černobílé ilustrace Barbory Kyškové.

Děj je vystavěn chronologicky. Na začátku nám představí dvě hlavní postavy. Jáchyma, syna pekaře, který má takové štěstí, že i po válce žije s oběma rodiči a mladšími sestrami. Měl ještě staršího bratra, ale o něm prozatím rodina nemá žádné zprávy, pohřešuje se na italské frontě. Druhou hlavní postavou je jeho nejlepší kamarád Filip, syn krejčové. Filip přišel o otce ve válce a s matkou se musí starat ještě o tři mladší sestry. Oba hoši se stanou shodou náhod svědky zvláštního setkání věčně opilého starého pekárenského pomocníka se zámožným elegantním pánem. Od této chvíle začínají sledovat následné události a posléze vyšetřovat rodící se zločin. Jáchym a Filip proto zastupují motiv vyšetřovatele, stávají se „detektivy“ promyšleného zločinu.

Jáchym i Filip mají notnou dávku odvahy a zapálení pro spravedlnost, vlastnosti tak nutné pro pravé detektivy. Později se k nim v pátrání ještě připojí hubená dívenka trpící

---

³⁹ Tamtéž, s. 107.

souchotinami. Mária, dcera přednosta stanice, chlapce pozoruje při vyšetřování na nádraží a chce se k nim připojit, ale kvůli své nemoci nemůže často vycházet ven. Stává se tedy spojovacím článkem a hlavním teoretikem celého případu. Výčet postav „detektivů“ uzavírá až důstojník Jan Sýkora. Detektivní trio Jáchym, Filip a Mária totiž vyřeší pouze loupež, která je sice velmi důležitá, ale není kompletním zločinem, který se chystal. Zbytek vyšetřování přebírá zmiňovaný důstojník se svým týmem. Jejich úkolem je došetření protivládního zločinu spolu s nalezením hlavy celého plánu a motivace ke zločinu.

*„Dokázali jste ohromnou věc,“ řekl, „ani netušíte jakou! Určitě dostanete odměnu. My nyní musíme všechno vyřešit. Tahle loupež je nepochybně součástí velkého zločinu a v něm je jistě zapleteno víc lidí, a to i na vysokých místech.“*⁴⁰ Prohlásil Jan Sýkora, když od chlapců přebíral případ. Motiv zločinu se v knize teprve rozvíjí. Kniha nezačíná žádnou vraždou nebo krádeží, ale pouhým plánováním neznámého zločinu. Naši „detektivové“ se snaží nejenom najít pachatele, ale i odhalit celý zločin. Téměř až do konce totiž není patrné, že pachatelé usilují o loupež.

Prvním podezřelým a následným pachatelem je starý pekárenský pomocník Bezděk, kterého naši „detektivové“ sledují v luxusní restauraci U Zlaté višně s neznámým elegantním cizincem. Setkání je zaujme kvůli nezvykle drahé restauraci, kterou by si pekárenský pomocník nemohl dovolit navštívit. Bezděk je důležitým propojením k dalšímu pachateli. Je totiž hlavním doručovatelem zpráv a verbířem dalších potřebných zločinců pro plán vysoce postavených úředníků. Povahou je nevrlý, nepracovitý ožrala, jehož jedinou kvalitou je schopnost nalézt zločince potřebných kvalit.

Druhým usvědčeným pachatelem je onen zámožný neznámý elegantní cizinec. Chlapci za pomoci Mária zjistí, že se jedná o drážního inspektora Von Schwasta, který je původem z Rakouska, ale za trest byl přeložen do Prahy. Je místním mozkiem celé loupeže. Oplývá prolhaností a vzbuzuje respekt. Zajišťuje potřebné atributy ke zločinu a vyplácí peněžní odměny za špinavé služby. Na promyšlený zločin byli najati ještě dva vykonavatelé: Cesare Battisti, italský padělatel, a kasař Josef. Oba byli důkladně vybráni pro jejich kriminální schopnosti, Cesareho bylo dokonce nutné dostat z vězení. Za pomoci převleku mnicha prochází z vězeňských prací na nádraží. Jáchym a Filip se k němu dostávají za pomoci nalezeného ušmudlaného kusu papíru s nápisem „ZÍTRA NA NÁDRAŽÍ“.

Motiv vyšetřování je zastoupen sledováním, pozorováním a sbíráním stop. Trojice „detektivů“ sleduje každého z podezřelých a ti je následně přivádí k dalším. Při pozorování

---

⁴⁰ KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Past na korunu*. Praha: Albatros, 2018, s. 120.

pachatelů používají i náhodné amatérské převleky, aby se mohli lépe dostat k podezřelým osobám. V průběhu vyšetřování cestují po celé Praze. K jednotlivým místům propojeným se zločinem je často dostane pouze jejich dedukce, například podle únikového převleku benediktinského mnicha dojdou k úkrytu pachatele v klášteře Emauzy.

Nakonec zjišťují, že pachatelé chtějí za pomoci Cesareho a Josefa vyloupit tiskárnu Unii, při tom je ale přistihnou a zadrží Jáchym s Filipem. Dětské hrdinové se domnívají, že krádež měla vést k velkému množství peněz nebo ke zlatu. Ukradeny byly ale na první pohled bezcenné tiskařské válečky. Naši „detektivové“ jsou nálezem zmateni, až později vychází najevo propojení s větším zločinem, sabotáží měnové reformy. Naši tři hrdinové pátrají po zločincích a řeší celý zločin bez vidiny odměny, touží pouze po spravedlnosti, čímž kniha naplňuje základní podstatu detektivního žánru.

3.3 DeTeKtiVové

Kniha Zuzany Pospíšilové s názvem DeTeKtiVové vyšla v roce 2012 jako první ze stejnojmenné série a byla následována dalšími díly s různými podtituly. Název se píše na první pohled poněkud netradičně s velkými písmeny uprostřed slova, jedná se vlastně o první detektivní záhadu, kterou může čtenář sám rozluštit. Každé velké písmeno má představovat první písmeno jména jednoho z detektivů Dana, Tadeáše, Vaška, Kuby a Tomáše, kteří na 56 stranách prožívají svůj úplně první případ jako detektivní parta. Kniha je určena dětem od 9 let. Uvnitř nalezneme krásné barevné ilustrace od Markéty Vydrové. Navíc oproti jiným knihám obsahuje na konci pár detektivních otázek, na kterých si čtenář může ověřit svou pozornost při čtení. Jedná se o detektivní sérii, v níž se představí pět detektivů, kteří společně utváří tajnou detektivní partu bdící nad zločiny malého města. Zrod detektivní party, která nás bude provázet celou sérií, uvidíme teprve na prvních stranách úvodního dílu.

Vše začne příjezdem bratrů Kuby a Tomáše do nového města. Při první návštěvě hřiště se na ně dosti hrubě oboří starší chlapec. Setkání naštěstí dopadne dobře, starší chlapec Dan je seznámí s dalšími chlapci Tadeášem a Vaškem, kteří je s radostí přijmou do tajného klubu. Touto událostí nám kniha umožní ucelený pohled na první kroky detektivní party i následný vývoj chlapců, kdy se učí jeden od druhého. S teoretickými detektivními zkušenostmi přicházejí pouze bratři Tomáš a Kuba, kteří vlastní detektivní sadu, a tím zaujímají roli vůdců. Motiv vyšetřovatele zpočátku představují pouze bratři Tomáš a Kuba. Starší Tomáš je jako detektiv nejchytřejší a také v sobě nezapře vůdčí osobnost, ostatní detektivy učí postupy

vyšetřování. Mladší Kuba chodí do první třídy a jeho detektivní schopnosti jsou teprve na začátku, přesto od svého bratra již pochopil některé postupy detektivů.

Později se na motivu vyšetřovatele podílí i zbytek tajné party. Každý člen představuje jiný poměr detektivních schopností. Detektiv Dan je už od prvních vět spíše silou celé party, což napovídá i jeho vzhled, je na svůj věk vysoký a velmi silný, což se při vyšetřování také hodí. Tadeáš a Vašek se v prvním díle příliš neprojeví, žádnou speciální detektivní vlastnost nelze zaznamenat. Celá parta mladých detektivů je obdařena odvahou. Jelikož se jedná o mladé detektivy – začátečníky, nepoužívají žádné převleky ani charakteristické rekvizity. O rodinných poměrech detektivů se toho příliš nedozvídáme. Vzhledem připomínají běžné chlapce na prvním stupni základní školy. Během vyšetřování jim pomáhá přivolaný policista, nadstrážmistr Mrázek, a jeho služební pes Azor. Tento aspekt je nutný z toho důvodu, že vyšetřované zločiny jsou skutečnými trestními činy, které děti sice mohou vyšetřit, ale někdo je musí dokonat. Policista je v knize vykreslen jako velmi hodný pán, který nechává detektivům poměrně volnou ruku, co se týká vyšetřování. Detektivy průběžně chválí a od práce neodrazuje.

Motiv zločinu zastupuje nepříliš propracovaná krádež obrazu z místní galerie. Detektivové ke svému prvnímu zločinu přicházejí nezvykle náhodou, proto je neovlivňují žádné citové vazby. K vyšetřování je žene pouze touha po spravedlnosti. Pachatel zločinu je od první chvíle víceméně známý, chlapci si jej všimnou už při nenápadném odchodu z galerie s ukradeným obrazem v ruce. Známost pachatele od první chvíle není pro detektivní žánr typická, samozřejmě naši detektivové netuší, o koho se přesně jedná, ale spatření pachatele detektivem hned na začátku případu by bylo pro mnohé dospělé detektivky pasé. Příběh tím ztrácí svůj motiv tajemství a možný výběr z několika podezřelých.

S pachatelem jsme se tedy již setkali, ale ještě není po všem, i v tomto případě je nutné zahájit vyšetřování. Na motivu vyšetřování a výkonu si autorka dala opravdu záležet. Chlapci využívají nově nabitých schopností, snímají otisky prstů za pomoci prášku a izolepy, odlévají otisk boty sádrou a také pronásledují pachatele s obrazem. Při pronásledování si počínají velmi statečně, někdy možná zacházejí do až příliš velkého rizika. Pachatel případu vystupuje velmi neohrabaně a neinteligentně. Opět nám chybí motiv tajemství. Vykonavatel zločinu není dostatečně záhadný ani se přesvědčivě nesnaží o skrytí zločinu. Při jednání si počíná hrubě, ale sebevědomě. Druhý pachatel v příběhu je již záhadnější postavou v černé bundě a slunečních brýlích. Od prvního pachatele obraz získává výměnou za obnos peněz před zraky detektivů a následně odjíždí neznámo kam. Tento pachatel alespoň částečně představuje tajemného podezřelého případu.

V klasických detektivkách občas přichází zvrát, když se detektiv stane obětí léčky pachatele a padne do nastražené pasti. Podobný efekt zvrátu v tomto případě představuje zajetí části detektivní party zlodějem obrazu pod pohrůžkou nožem. Jeden z detektivů ale zanechá nepatrné znamení pro zbytek party v chodbě zločince. Z pasti se jim nakonec podaří uniknout za pomoci zbylých detektivů a policie. První pachatel je sice zajat, ale druhý stále uniká i s obrazem.

K druhému pachateli mohla chlapce zavést pouze poznávací značka jeho luxusního vozu, kterou si šikovně stihli při předání obrazu poznačit. Práci s hledáním auta si ovšem bere již na starost policie, proto další vyšetřování je spojeno s policejními postupy. Detektivové prvně zažívají výslech s podezřelým překupníkem za pomoci policejního komisaře. Při výslechu používají přesné nenávodné otázky, aby donutili pachatele říci pravdu o zločinu. První neohrabaný pachatel se sice snaží o svedení případu a zapírání, ale nakonec přece jen popisuje, jak ke zločinu došlo. Druhý zločinec je sice o něco suverénnější než jeho komplic, ale i tak nakonec podlehne nátlaku a přiznává se. K jeho přiznání není ovšem použita žádná detektivní dedukce.

Jeden ze základních detektivních principů byl ale splněn. Zločin byl vyřešen a dobro zvítězilo nad zlem, taktéž morálka nad lhostejností. Oproti jiným knihám s detektivními motivy je tato kniha doplněna o závěrečné otázky k průběhu vyšetřování a celkově se snaží se čtenářem interaktivně spolupracovat. Poslední strany také přinášejí medailonky hochů z detektivní party spolu s ilustrací jejich vzhledu.

3.4 Kdo zabil Snížka?

Knih *Kdo zabil Snížka?* (2017) spisovatelky Petry Soukupové popisuje na 152 stranách příběh Martiny Vávrové, která jako asi většina dětí touží po vlastním psovi. Přání se jí po mnoha zklamáních splní, ale to ještě netuší, že spolu s novým přírůstkem přibude i spousta problémů. První část knihy nazvaná „Část první – Snížek“ představuje klasickou prózu pro děti a mládež, ve které se dozvídáme o rodinných poměrech hlavní hrdinky a o vzájemných vztazích mezi sousedy ve vesnici, kde se děj odehrává. Zároveň jsou nám představeny některé klíčové postavy pro následnou detektivní zápletku. Druhá část knihy označená jako „Část druhá – Vyšetřování“ již nese znaky detektivní prózy a využívá detektivních motivů, avšak i část první je nezbytná pro rozvinutí detektivní zápletky. První i druhá část jsou nadále děleny na kapitoly pro lepší čtenářskou přehlednost. Nutné je ještě zmínit věkové doporučení autora, které nalezneme na zadní straně pevné vazby knihy. Kniha

je doporučena čtenářům od devíti let. Celý příběh zintenzivňují ilustrace v ledových tónech spolu s podobiznami všech postav příběhu od české ilustrátorky Terezy Ščerbové. Součástí knihy je také mapa ukazující rozložení vesnice, ve které se případ odehrává.

Kriminální motiv zastupuje domnělá vražda nehodného, poněkud divokého psa Snížka, který na prvních stranách knihy uvádí dětskou hlavní postavu Martinu, svoji majitelku, do konfliktů s většinou obyvatel vesnice, ve které bydlí. Než se však v knize dobereme nalezení mrtvého psa, předchází klasický úvod do děje a první události později nápomocné v pátrání. Mrtvý Sníh totiž nikdy nebyl tím hodným vychovaným psem, jak si Martina původně vysnila, možná kvůli chybějícímu sluchu, možná také kvůli své divoké povaze. Mezi jeho špatné činy patřilo roztrhání několika slepic, pokousání chlapce, zakousnutí neznámého zvířete v lese, časté útěky, vrčení a obecná nesnášenlivost. Pes získal v příběhu spíše roli záporné, trochu sporné, postavy, což poté kdy je nalezen v příkopu bez známek života, by mohlo čtenáře odradit od lítosti a chuti najít pachatele.

Knihy se tím nejspíš mladému čtenáři snaží ukázat, že opravdu každý, byť jen domnělý, zločin si zaslouží vyřešit a následně po právu potrestat bez ohledu na to, jestli byl zabít hodný nebo zlý pes. Autorka tohoto efektu dociluje za pomoci Martiny, která svého psa miluje i přes veškeré problémy, což má na čtenáře také výchovný aspekt a učí je zodpovědnosti. Autorka ke zločinu nepoužila střelnou zbraň, nůž ani nic typického pro detektivky dospělých čtenářů, čímž by si mohla zajistit senzaci. Sněhova smrt se stává záhadou, protože na sobě nemá žádné viditelné rány. Podle všeho mohl být sražen autem, což by odpovídalo spíše nešťastné náhodě. Detektivové působící v knize si však spojí událost s výhrůzkami sousedů poškozených řádným Snížka a rozvíjí detektivní případ vraždy. Při vyřknutí slova vražda, nás možná zaskočí jeho spojení s dětskou knihou, ale pokud samotnou vraždu dobře vysvětlíme a vynecháme zbytečné ohavnosti, je rozhodně vhodné použít i tento typ kriminálního motivu, jelikož je tento kriminální čin součástí našich běžných životů i v dnešní době.

Postavu detektiva v příběhu zastupuje již zmiňovaná Martina Vávrová, která sama sebe označuje za doslova „hlavního detektiva“. Martina je na první pohled vesnická dívka, která má oba rodiče a dvě mladší sestry, dvojčata Jůlii a Ninu. Doma se někdy cítí opomíjená, i když je její matka neustále doma. Martina se v průběhu děje stane majitelkou psa Snížka, někdy nazývaného jednoduše Sníh. Od ostatních dívek se liší svým klučičím stylem oblékání, zásadně se kamarádí pouze s dětmi z vesnice, především s Fáňou a jeho bratrem Kájou, občas se k nim přidá i myšlenkově pomalejší Bohouš. V rámci případu se mezi přátele později přidává i městský hoch Viktor. Martina jako detektiv nevyvíká inteligencí, dedukcí ani

chladnou hlavou. Zpočátku je velmi ukvapeným detektivem, který by měl nejrady vše vyřešené hned a vrhá se do všemožných rizik. Nemůžeme jí ale upřít statečnost a systematicčnost, když vyšetřuje jednoho souseda za druhým. Obecně je vykreslena jako poctivá, tvrdohlavá obyčejná holka, čímž je postava detektiva přiblížena čtenáři a není těžké se s ní ztotožnit, to vše také za pomoci použité hovorové mluvy. Sama Martina na začátku detektivní části knihy odkazuje na nepojmenovanou detektivku a snaží se stát detektivem podle ní.

V knize má hlavní detektiv Martina i pomocné detektivy, své kamarády, s nimiž ale nevytvoří detektivní partu. Hlavní pozice detektiva je neměnná, nedělí se rovnoměrně, kamarádi pouze doplňují detektivní práci Martiny. Prvním z nich je nejlepší kamarád Fáňa, který je oddaným pomocníkem, mohli bychom ho označit za takového „Watsona“, hlavního pomocníka detektiva. Nebojí se lézt v rámci vyšetřování na stromy, následovat hlavního detektiva do rizika a držet se racionálních úvah. Zato jeho bratr Kája je typický strašpytel, je mladší než naši hrdinové, ale neustále je nutí, aby ho bral na pátrání s sebou. Skoro vždy se nudí, nařiká a chce se vracet domů. Největší problém Káji je, že neumí udržet tajemství, čímž do pátrání zapojuje Viktora, kluka z města, původně nepřítele našich detektivů, kteří ho považují za vetřelce. Viktor v příběhu vystupuje jako nejschopnější detektiv, má chladnou hlavu, spoustu nápadů a zásadní informace, které se hodí. Nejednou zachrání paličatou Martinu před odhalením sledovanými osobami.

Aby kniha byla dobrou detektivkou a splňovala aspekty správného detektivního příběhu, je vhodné ztajemnit zločin, zapojit takzvaný motiv tajemství. Vražda sama je záhadná svým provedením, pes totiž na sobě neměl žádné stopy po srážce autem. Po jednom z mnoha útěků za svobodou je nalezen v příkopu, jako by tam mírumilovně spal. Zpočátku tak nikdo nepomýšlí na možný zločin. Martině se ale přirozená smrt příliš nezdá. Když tedy její otec vysloví podezření o srážce autem, přijde na řadu nutnost případ prošetřit a najít možného vraha. Najednou se nám ukazuje několik možností a také spousta pachatelů, bohužel chybí veškeré stopy, jediné, co zůstává, jsou výhružky sousedů a ztracená psí známka, která by mohla vést k pachateli.

Vyšetřování případu má klasické, především přímé, kontaktní postupy. Na počátku vyšetřování si Martina založila něco jako pátrací deník. „*Na první stránku si napíšu: Kdo zabil Snížka: vyšetřování, detektiv Martina Vávrová.*“⁴¹ Do pátracího deníku si o každém možném pachateli zapisuje, proč je podezřelý, motiv, pro a proti. „*Takže pro: Nesnášel psa a*

---

⁴¹ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Praha: OneHotBook, 2018, s. 69.

*řikal, že ho chce zabít. Pak ještě dopíšu: Pes ležel ze všech domů nejbliž Králům.*⁴²
*„Přemýšlím, jestli je nějaký proti, a pak napíšu: Král ho srazit nemohl, nemá auto, má jenom traktor, a to by bylo podezřelý, jezdit v noci traktorem, protože je moc hlučnej.“*⁴³ Podle deníku postupuje vyšetřování od jednoho podezřelého k druhému. U každého z nich je použito sledování a prohledávání majetku, především aut. Při pátrání se detektivové neváhají schovat za křoví a dlouhé hodiny pozorovat podezřelé u jejich domů, dokud neodejdou, a poté jim prohledávají auta kvůli možným důkazům o srážce se Sněhem.

Během vyšetřování se ale nic zvláštního neobjeví a naši detektivové jsou pomalu v neshodách. Avšak poslední prohledávané auto ukáže první stopu, která se nakonec projeví jako nepodstatná, protože ten, kdo zabil Snížka, se sám prozradí při nechtěném odposlechu u jeho domu. Vrahem se nakonec stává sousedka, paní Seidlová, která Snížka omylem srazila autem a myslela si, že se jedná o srnku. Později jí došlo, že to byl pes, ale i tak se nehodlala docela přiznat. Pachatel se sice našel díky vyšetřování, ale nakonec se přiznal sám a nejednalo se o promyšlený, složitý zločin. Pouze jeho zatajování bylo samovolně opředeno tajemstvím.

---

⁴² Tamtéž, s. 72.

⁴³ Tamtéž.

Závěr

Cílem předložené bakalářské práce bylo představit stěžení detektivní motivy a jejich možné proměny v detektivním žánru pro děti a mládež a poté je aplikovat na vybraná detektivní díla současných českých autorů. V teoretické části práce jsme shrnuli obecnou charakteristiku detektivního žánru a podali ucelený pohled na historický vývoj detektivky u zahraničních autorů a zvláště u českých autorů detektivního žánru pro dospělé. Z předchozích kapitol jsme vyzorovali základní znaky detektivní prózy a blíže je popsali. První kapitola a její následné podkapitoly nám později umožnily hlubší pohled na detektivní žánr pro děti a mládež, jelikož se zrodil právě z toho určeného dospělým čtenářům. Druhá kapitola byla již zaměřena přímo na dětskou detektivní prózu. Podala historicky milníkový přehled vývoje a proměn žánru na stěženích dílech.

Z předchozích kapitol bylo možné vybrat a detailněji popsat základní, stěžejní detektivní motivy, mezi něž jsme určili motiv kriminální, justiční, tajemství, vyšetřování a vyšetřovatele – detektiva. Poté jsme se snažili nastínit jejich využití v detektivní próze pro děti a mládež. Ve třetí podkapitole jsme představili tvorbu a život tří vybraných autorek zajímavé současné detektivní prózy pro děti a mládež, Danielu Krolupperovou, která byla za obě své dětské detektivní prózy oceněna Zlatou stuhou, Zuzanu Pospíšilovou s druhou detektivní sérií od českého autora a Petru Soukupovou s velmi oceňovanou detektivní prvotinou.

V praktické části byly představeny a rozebrány různorodé detektivní prózy s rozdílným pojetím detektivních motivů. Vybrány byly pouze ty knihy, které autor nebo nakladatelství označilo jako knihu s detektivními prvky nebo zápletkou. A také prokázaly určitou literární hodnotu, doprovázenou velkým zájmem čtenářů. Zjistili jsme, že dětský detektivní žánr se od toho dospělého liší převážně výběrem mladého detektiva, prostším pachatelem, jednoduchým ztajemňováním zločinu a přidaným výchovným nebo poučným aspektem. V každém rozebíraném díle byl detektivní motiv použit zcela rozdílně a na každý z motivů byl kladen jiný důraz. Některé detektivní motivy byly zcela vypouštěny. Pokud se jedná o dětskou detektivní prózu, nemá striktně daná pravidla.

Jak ukázala analýza a interpretace detektivních motivů, jejich přesné komplexní popsání je v podstatě nemožné. Obecně mohou být zformulovány, ale jejich proměny již záleží pouze na fantazii a představivosti daného autora, proto můžeme v následujících letech čekat další inovativní varianty detektivních motivů, jako tomu již bylo v dosavadním historickém vývoji dospělého i dětského detektivního žánru.

Literatura a informační zdroje

CIGÁNEK, Jan. *Umění detektivky: o smyslu a povaze detektivky*. Praha: SNDK, 1962. Knižnice teorie dětské literatury. ISBN neuvedeno.

ČAPEK, Karel. O detektivkách. *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1932, 40(81), ISSN 1802-6265.

ČAPEK, Karel a Milada CHLÍBCOVÁ. *Marsyas: jak se co dělá*. Marsyas 5. vyd., (v Čs. spis. 2. vyd.), Jak se co dělá 9. vyd. (v Čs. spis. 3. vyd.). Praha: Československý spisovatel, 1984. Spisy. ISBN neuvedeno.

ČAPEK, Karel. *O knihách a čtenářích*. V Praze: Fr. Borový, 1941. ISBN neuvedeno.

ČAPEK, Josef. *Beletrie pro děti*. Praha: Triáda, 2013. Spisy Josefa Čapka. ISBN 978-80-7474-077-0.

ČAPEK, Karel a Karel ČAPEK. *Povídky z jedné a druhé kapsy*. Praha: Dobrovský, 2014. Omega. ISBN 978-80-7390-179-0.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

FUČÍK, Julius. *Stati o literatuře: Literární kritiky, polemiky a studie*. Praha: Svoboda, 1951. Fučík, Julius: Dílo. ISBN neuvedeno.

CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury: od počátků do současnosti*. Praha: Levné knihy, 2007. ISBN 978-80-7309-463-8.

CHALOUPKA, Otakar. *Próza pro děti a mládež: její otázky, působení a perspektivy*. Praha: Albatros, 1989. ISBN neuvedeno.

KÄSTNER, Erich. *Emil a detektivové*. 5. samostatné vydání v Albatrosu. Přeložil Jitka FUČÍKOVÁ. V Praze: Albatros, 2018. Knihovna pro děti 21. století. ISBN 978-80-00-05003-4.

KNITLOVÁ, Jana. *Krakonoš a lyžníci: &, Bota jménem Melichar*. Praha: XYZ, 2008. ISBN 978-80-7388-019-4.

KROLUPEROVÁ, Daniela. *Zločin na Starém Městě pražském*. V Praze: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03792-9.

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Past na korunu*. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05254-0.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Případ: detektivové*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3942-7.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Případ: detektivové a zachráněné peníze*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4393-6.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Případ: Detektivové a falešní stěhováci*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4583-1.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Případ: Detektivové a podivné krádeže*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4392-9.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Případ: detektivové a zloději kabelek*. Praha: Bambook, 2016. ISBN 978-80-247-5106-1.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Případ: detektivové a narozeninový případ*. Praha: Bambook, 2018. ISBN 978-80-271-0759-9.

ROŽNOVSKÁ, Lenka. *Případy detektiva Kláska a opičáka Jojika*. Praha: Grada, 2014. Čtení pro prvňáčky. ISBN 978-80-247-4613-5.

ŘEZÁČ, Václav a Václav ŘEZÁČ. *Kluci, hurá za ním!: Poplach v Kovářské uličce*. Voznice: Leda, 2013. ISBN 978-80-7335-286-8.

SEDLÁK, Ján. *Epické žánre v literatúre pre mládež: Vysokošk. príručka pre posl. ped. fak. na Slovensku*. Bratislava, 1972. ISBN neuvedeno.

SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. Praha: OneHotBook, 2018. ISBN neuvedeno.

STRAUS, Jiří. *Úvod do kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice. ISBN 80-86473-82-1.

ŠINKOVSKÝ, Martin. *Městečko Kytice*. V Praze: Egmont, 2018. ISBN 978-80-252-4452-4.

ŠKVORECKÝ, Josef. *Nápady čtenáře detektivek*. 3. vyd. Praha: Asociace detektivní a dobrodružné literatury, 1990. Adéla. ISBN neuvedeno.

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1977. ISBN neuvedeno.

Internetové zdroje

Petra Soukupová [online]. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <http://www.petra-soukupova.cz/zivotopis.html>

Petra Soukupová | CzechLit. [online]. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <https://www.czechlit.cz/cz/autor/petra-soukupova-cz/>

Daniela Krolupperová – Autorka knih pro děti. [online]. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <http://www.danielakrolupperova.cz/>

Knihy a e-knihy | Knihy Grada. Knihy a e-knihy | Knihy Grada [online]. Copyright © 2020 GRADA Publishing a.s. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <https://www.grada.cz/>

Albatros - nakladatelství literatury pro děti a mládež | Albatros.cz. Albatros - nakladatelství literatury pro děti a mládež | Albatros.cz [online]. Copyright © Albatrosmedia a.s. [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <https://www.albatros.cz/>

Zlatá stuha - O ceně. 301 Moved Permanently [online]. Copyright © IBBY 2014 [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs>

Knihy | Databáze knih. Knihy | Databáze knih [online]. Copyright © 2008 [cit. 2020-06-20]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/>